

№ 24 (521)
Чэрвень 2014 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Чытанні: цэнтры асветы на Гарадзенскай зямлі –** стар. 2
- ☞ **Развагі: Усерасійскія краязнаўчыя чытанні і беларускія праблемы –** стар. 3
- ☞ **Фестываль «Берагіня»: Рудабельская фальклорная рэспубліка –** стар. 5

Фрагмент дыярамы, прысвечаны вызваленню Мінска, у музеі Вялікай Айчыннай вайны

На тым тыдні...

✓ **13 чэрвеня** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь пачала працаваць фотавыстаўка «Мерал: Французская глыбінка» фотамастацкі Карын Дэамброзіс, прысвечаная аднайменнай вёсцы на паўднёвым захадзе Францыі. У эскапацыю ўваходзіць частка здымкаў, падрыхтаваных адмыслова для фотальбома «Аднойчы ў Мерайле», што быў выдадзены ў Парыжы ў 2005 г.

Выстаўку можна наведаць да 1 ліпеня.

✓ **17 чэрвеня** ў гасцінным Купалавым доме прайшла прэзентацыя кнігі дзённікаў Яна Скрыгана «Сэрцу горка далячынь». Гэта выдатны беларускі пісьменнік, наведнік, нарысіст, публіцыст, крытык, перакладчык, мовазнаўца, уганараваны Дзяржаўнай прэміяй БССР за ўдзел у стварэнні Беларускай Савецкай Энциклапедыі.

✓ **18 чэрвеня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прэзентавалі факсімільнае выданне кніжнай спадчыны беларускага і ўсходнеславянскага першадрукара, вучонага і грамадскага дзеяча Францыска Скарыны.

Сёлета Нацыянальная бібліятэка сумесна з «Банкам «БелВЭБ» рэалізавала першую частку агульнана-

цыянальнага праекта па выпуску факсімільнага выдання поўнага збору кніг Ф. Скарыны.

Падрабязней чытайце на стар. 7.

✓ **18 чэрвеня** ў мінскім Палацы мастацтва адбылося адкрыццё адразу некалькіх выставак: мастацкай выстаўкі «Час піць гарбату...» Марыты Голубевай; выстаўкі секцыі манументальна-ўжыткавага мастацтва Беларускага саюза мастакоў, а таксама адкрыццё мастацкага праекта «Заазёрная Сядміца ад Баруха Зэхера».

Выстаўкі працуюць да 29 чэрвеня.

✓ **18 чэрвеня** Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы запрасіў на вернісаж выстаўкі партрэта «Для тых, якіх люблю» Аксаны Аракчэвай.

Саму выстаўку можна наведаць да 2 ліпеня.

✓ **19 чэрвеня** ў Дзяржаўным музеі гісторыі Санкт-Пецярбурга адкрылася выстаўка «Юсіф Гашкевіч: дыпламат, вучоны-арыенталіст», прысвечаная 200-годдзю з дня нараджэння ўраджэнца Беларусі, чые жыццё і дзейнасць звязаныя з Расіяй і Японіяй. Выстаўка, якая з поспехам прайшла ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь, знаёміць культуру

ную грамадскасць Санкт-Пецярбурга (горада, дзе І. Гашкевіч скончыў духоўную акадэмію і служыў у Міністэрстве замежных спраў Расійскай Імперыі) з асноўнымі этапамі яго жыцця, службу ў якасці першага расійскага консула ў Японіі, стварэннем першага японска-рускага слоўніка.

У міжнародным выставачным праекце прынялі ўдзел Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Пасольства Японіі ў Рэспубліцы Беларусь, Дзяржаўны музей гісторыі Санкт-Пецярбурга, Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь, Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь, Музей гісторыі фатаграфіі імя Валерыя Рэзвускі, Архіў знешняй палітыкі Расійскай Імперыі, Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі.

✓ **19 чэрвеня** споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава. У межах святкавання юбілейнай даты непадалёк Мінска ў дачным пасёлку Ждановічы-6 па вул. Вінаграднай, 62 адбылося адкрыццё філіяла Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры – «Музея-дачы Васіля Быкава».

У 1984 г. непадалёк Мінска Васіль Уладзіміравіч пабудаваў лецішча, дзе ў яго з'явілася магчымасць адпачываць ад гарадской мітусні, прымаць блізкіх сяброў. У 2012 г. удава пісьменніка Ірына Міхайлаўна перадала дачу ва ўлас-

насць дзяржавы. У дзень 90-гадовага юбілею народнага пісьменніка Беларусі дача адчыніла свае дзверы для наведнікаў як музей, дзе падрыхтаваная экспазіцыя дазволіць гасцям узгадаць жыццёвы і творчы шлях Васіля Уладзіміравіча, а таксама пазнаёміцца з дачным жыццём інтэлігенцыі 1980 – 1990-х гг.

✓ **19 чэрвеня** ў мінскай галерэі «Ў» прайшла прэзентацыя 10-га тома поўнага збору твораў Васіля Быкава, у якой бралі ўдзел Анатоль Вяцінскі, Сяргей Законнікаў, Віктар Казько, Алякс Пашкевіч, Барыс Пятровіч, Міхась Тычына, а таксама ўдава творцы Ірына Міхайлаўна.

✓ **19 чэрвеня** ў мінскім Цэнтры сучаснага мастацтва адбыўся літаратурны вечар «Інфармацыйнае цела», які складаўся з татальнага мультымедыйнага шоу праекта «Экзарцыстычны Gesamt-kunstwerk», прэзентацыі

кнігі «Белетрыстыка» Іллі Сіна, электроннай музыкі Уладзіслава Бубена, прэзентацыі нямецкамоўнага альбома «Zwangsgluck» і інш.

✓ **19 і 20, 25 і 26 чэрвеня** ў ДOME-музеі І з'езда РСДРП адбыліся вечары паказу класікі кінастудыяў ГДР і ЧССР. Спачатку былі прадстаўлены дзіцячыя казкі «Златаўласка», «Жыў быў кароль», «Русалачка» і «Ганарлівая прынцэса», створаныя чэхаславацкай студыяй. Праз тыдзень глядачы пабачылі стужкі «Апачы», «Ульзана», «Браты па крыві», «Чынгачук – вялікі змей» усходнегерманскай студыі «DEFA» з удзелам вядомага акцёра югаслаўскага і нямецкага кіно Гойкі Міціча. У свой час гэтыя стужкі карысталіся надзвычайнай папулярнасцю, а сербскі «індзец» быў улюбёнкам мільёнаў глядачоў розных узростаў.

Дача В. Быкава

Музеі-юбіляры

Бабруйскі краязнаўчы

Бабруйскі краязнаўчы музей заснаваны ў 1924 г. Асновай першай экспазіцыі стала асабістая калекцыя яго заснавальніка і першага дырэктара аматара-краязнаўцы Фодзіка Славіна. У 1927 г. фонды музея папоўніліся экспанатамі выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі Бабруйска. У 1924 – 1930 г. і 1935 – 1938 г. называўся Бабруйскі акруговы краязнаўчы музей, у 1944 – 1954 г. – абласны гісторыка-краязнаўчы. 1 снежня 2005 г. атрымаў сучасную назву.

З 1 кастрычніка 1996 г. ён размешчаны ў будынку 1910 г. Экспазіцыя знаёміць з прыродай, этнаграфіяй, гісторыяй, культурай і сучаснасцю Бабруйшчыны. У 10-і экспазіцыйных залах прадстаўленыя прадметы археалогіі, дакументы па гісторыі Бабруйскай крэпасці, матэрыялы пра дзейнасць дэкабрыстаў, В. Дуніна-Марцінкевіча, пра партызанскі і падпольны рух у краі ў гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў ды інш. Каштоўнасці асноўнага фонду аб'яднаныя ў 28 калекцыяў:

археалогія, жывапіс, графіка, скульптура, шкло, кераміка, дэкаратыўна-ўжытковы мастацтва, нумізматыка, баністыка, агнястрэльная зброя, халодная зброя, боепрыпасы і часткі зброі, вайсковая амуніцыя, адзенне, механізмы і дэталі да іх, прылады працы і прыстасаванні, прыборы і апараты, прадметы побыту, прадметы з утрыманнем каштоўных металаў, прыродазнаўчая калекцыя, дакументы, сфрагістыка, фалерыстыка, фотодакументы, фотадакументы, друкаваныя выданні і інш.

На яго базе таксама праводзяцца краязнаўчыя канферэнцыі і конкурсы, лекцыі, сустрэчы з навукоўцамі, пісь-

меннікамі, ветэранамі вайны і працы, у тым ліку сумесна з гарадскім упраўленнем адукацыі, гаррайваенкаматам. Ажыццяўляюцца збор матэрыялаў па гісторыі краю, аб сучасным этапе жыцця горада, праграма археалагічных раскопак на тэрыторыі горада і раёна. Вялікая ўвага надаецца папулярызацыі ведаў пра заслужаныя, народныя і ўзорныя калектывы, іх перамогі на творчых конкурсах.

Падрыхтаваў **Лявон ПАЛЬСКИ**

Беларускі фонд культуры і «Краязнаўчая газета» віншуюць супрацоўнікаў музея з юбілеем ды зычаць новых знаходак і плёну ў працы.

Нашы віншаванні

Рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуе супрацоўнікаў Нацыянальнай кніжнай палаты з юбілеем – 90 гадоў з часу заснавання. Жадаем нашым калегам шчасця, моцнага здароўя, поспехаў у працы і толькі добрых выданняў.

Юбілей літаратурнага музея

«Родныя мае мясціны. Як мая душа рвецца туды! Яна заўсёды там. Там жывуць усе мае персанажы. Усе дарогі, пейзажы, дрэвы, хаты, чалавечыя натуры, пра якія я калі-небудзь пісаў. Гэта ўсё адтуль, сапраўднае...» – пісаў Кузьма Чорны пра мястэчка Цімкавічы, якое лічыў сваёй другой радзімай. Дарэчы, нарадзіўся Мікалай Раманоўскі ў маёнтку Боркі Слуцкага павета, куды з Цімкавічаў ягоныя бацькі паехалі парабкаваць да пана Эдварда Вайніловіча. У мястэчку прайшло маленства і юнацтва будучага пісьменніка, тут скончыў двухкласнае вучылішча, працаваў у аддзеле народнай асветы і настаўнічаў.

Мясцовая школа з 1950 г. носіць імя Кузьмы Чорнага. 24 чэрвеня 1964 г. у ёй адкрыты літаратурны музей пісьменніка (з 1980 г. мае званне народнага). Спачатку ён быў школьным, а ў 1993 г. стаў дзяржаўным, і створаная новая экспазіцыя, размешчаная ў пяці залах. Цяпер у фондах больш за тысячу каштоўнасцяў.

Канвой мастацкага афармлення залаў сталі малюнкамі самога пісьменніка, якія арганічна спалучаюцца з дакументальнай часткай экспазіцыі і дапамагаюць эмацыйна раскрыць

свет перажыванняў аўтара. У залах музея можна ўбачыць асабістыя рэчы Кузьмы Чорнага, фотаздымкі з сямейнага альбома, яго рукапісы і кнігі на розных мовах свету, прачытаць радкі з дзённіка, а таксама пачуць яго голас, зафіксаваны на магнітнай стужцы.

– Музей з'яўляецца культурна-асветніцкім цэнтрам. Тут праводзяцца музейна-педагагічныя заняткі ў рамках праграмы «Ганарыся сваім земляком і ведай пра яго», «Наша спадчына», «Музей і дзеці», сустрэчы з пісьменнікамі, вучарыны і выстаўкі, музейныя святы, – распавядае сённяшні яго дырэктар Людміла Ніжэвіч. – Для папулярызацыі твораў Кузьмы Чорнага для дарослых і вучняў старэйшых класаў з 1997 г. пры музеі працуе студыя аматараў тэатра «Іскрынка». Для выхаванцаў дзіцячага сада, малодшых і сярэдніх класаў з 2003 г. працуе тэатр фланелеграфіі «Скарбонка прыгажосці».

Падрыхтаваў **Уладзімір ПУЧЫНСКИ**

Беларускі фонд культуры і «Краязнаўчая газета» віншуюць калегу з юбілеем установы ды зычаць поспехаў і плёну ў працы.

У Беларускім фондзе культуры

Нядаўна старшаму навуковаму супрацоўніку Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, кандыдату мастацтвазнаўства **Тамары Барысайне ВАРФАЛАМЕЕВАЙ** споўнілася 70 гадоў. Чытачы газеты ведаюць яе як даўняга сябра фонду і аўтара газеты, руплівага збіральніка багатай спадчыны нашага народа. З нагоды юбілею Рада ГА «Беларускі фонд культуры» за важкі асабісты ўклад у захаванне і папулярызацыю каштоўнасцяў традыцыйнай культуры беларусаў узнагародзіла Т. Варфаламееву Граматай БФК. Узнагарода і каштоўны падарунак (кнігі вершаў М. Багдановіча на 10-і мовах, выдадзеныя БФК) былі ўручаныя пад час фестывалю «Берагіня».

Супрацоўнікі фонду культуры і «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць юбіляра і зычаць моцнага здароўя, поспехаў і плёну ў навуковых даследаваннях і асабістым жыцці.

Краязнаўчыя чытанні

Цэнтры асветы і духоўнасці

Другія Шчорсаўскія навуковыя чытанні прысвячаліся тэме «Развіццё бібліятэчнай справы на Гродзеншчыне: манастырскія і царкоўныя кнігазборы». Арганізавалі навуковую сустрэчу Навагрудская цэнтральная раённая бібліятэка, Гродзенская абласная навуковая бібліятэка імя Я.Ф. Карскага і Навагрудскі раённы выканаўчы камітэт. У знакамітае гістарычнае мястэчка Шчорсы з'ехаліся навукоўцы, краязнаўцы, святары, супрацоўнікі бібліятэк і музеяў дзеля

асэнсавання значэння і лёсу царкоўных і манастырскіх бібліятэк Навагрудчыны і Гродзеншчыны, гісторыі і развіцця праваслаўных, уніяцкіх, каталіцкіх цэнтраў пісьменства і кнігадрукавання гарадзенскага рэгіёну.

З прывітальнымі словамі звярнуліся намеснік старшыні Навагрудскага райвыканкама Святлана Каралько, дырэктар абласной бібліятэкі Лідзія Мальцава і старшыня Шчорсаўскага сельскага Савета Генрых Лукоўскі. У дакладах глыбока і грунтоўна была

раскрытая кніжная спадчына Гарадзеншчыны, перспектывы яе выяўлення, захавання і папулярызацыі; лёс бібліятэк канфесійных устаноў Гродзеншчыны, Навагрудскага езуіцкага калегіума і дамініканскага кляштара; гісторыя і змест выданняў найбуйных выдавецкіх канфесійных цэнтраў нашага краю, выкарыстанне царкоўных і манастырскіх дакументаў для вывучэння мінуўшчыны Гарадзеншчыны, унёсак знакамітых уніяцкіх і каталіцкіх святароў у нацыянальна-асветніцкую дзейнасць у родным краі.

Пад час чытанняў працавалі кніжныя выстаўкі «Таямніца духоўнай кнігі – таямніца святасці», «Мудрае святло на карысць чалавецтва», фотавернісаж «Шчорсы ў рэтрааб'ектыве». На першай кніжнай выстаўцы былі прадстаўленыя старадрукі і рэдкія выданні з Лаўрышаўскага і Жыровіцкага манастыроў. Другая змяшчала сучасныя рэлігійныя выданні, дакументы па гісторыі царквы і культуравай архітэктуры з фондаў Навагрудскай цэнтральнай бібліятэкі. Сапраўдным аздабленнем яе сталі карціны мясцовага мастака Яўгена Даўлюды з выявамі храмаў Навагрудка.

У межах чытанняў была арганізаваная экскурсія ў Лаўрышаўскі Свята-Елісееўскі манастыр.

Уражанні ўдзельнікаў і гасцей чытанняў толькі станоўчыя і ўзвышаныя. І гэта нядзіўна, бо Шчорсаўскі край з'яўляецца асяродкам велічнай і багатай гісторыі.

Любоў **ТУРМАСАВА**,

загадчык аддзела краязнаўства Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я.Ф. Карскага
Фота аўтара

Гарадзеншчына і Навагрудчына здаўна былі найбуйнымі і значнымі цэнтрамі развіцця бібліятэчнай справы на землях Беларусі. Бібліятэчная справа на Гродзеншчыне налічвае дзевяць стагоддзяў. З'яўленне першых бібліятэк у нашым краі звязанае з узнікненнем пісьменства і распаўсюджваннем рукапісных кніг. У гэты час дамінавалююю ролю мелі манастырскія бібліятэкі. Найбуйнейшай сярод іх была бібліятэка Лаўрышаўскага Багародзіцкага манастыра на Навагрудчыне. Ад гэтай значнай бібліятэкі засталася толькі «Лаўрышаўскае Евангелле» XIV стагоддзя, якое захоўваецца ў бібліятэцы Чартарыйскіх у Кракаве. Манастырскія бібліятэкі ўяўлялі сабой не толькі кнігазборы ды майстэрні па перапісанні кніг, але і цэнтры распаўсюджвання пісьменства сярод насельніцтва.

Са з'яўленнем у канцы XVI стагоддзя на Гарадзеншчыне каталіцкага касцёла і кляштараў з'яўляюцца бібліятэкі іншага зместу. Праз кляштарныя бібліятэкі па краі распаўсюджваецца еўрапейская кніга, у тым ліку і свецкая. Практычна ва ўсіх буйных гарадах дзейнічалі кляштарныя бібліятэкі. Найбуйнейшая з іх, бібліятэка Гарадзенскага дамініканскага кляштара, мела звыш 10 000 тамоў інкунабулаў і рэдкіх выданняў.

Таму нядзіўна, што мэта Другіх Шчорсаўскіх чытанняў – асэнсаваць значэнне і вартасць гістарычных кнігазбораў Гродзеншчыны і Навагрудчыны, выявіць асаблівасці іх фарміравання, захавання і даследавання ў кантэксце кніжнай культуры і, несумненна, ушанаванне найбагацейшай бібліятэкі Лаўрышаўскага манастыра.

Выступае Святлана Марозава, прафесар Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта

Нашы віншаванні

Аляксандру Прановічу – 70!

Паважаны Аляксандр Аляксандравіч!
Шчыра, ад усяго сэрца, віншую Вас, старэйшага музейшчыка, кіраўніка выдатнага музея Мар'інай Горкі з днём 70-гадовага юбілею. Прыміце ад Беларускага фонду культуры і «Краязнаўчай газеты» вялікую падзяку за зробленае на ніве культуры і пажаданні здароўя, плёну ў працы і цёп-ных, радасных пачуццяў ад сустрэчаў з сябрамі.

Уладзімір ГІЛЕП

Усерасійскія краязнаўчыя чытанні

Развагі пасля мерапрыемства

16 і 17 мая ў Маскве адбыліся VIII Усерасійскія краязнаўчыя чытанні. Арганізаваныя Саюзам краязнаўцаў Расіі, яны праходзілі на базе гісторыка-архіўнага інстытута Расійскага дзяржаўнага гуманітарнага ўніверсітэта (РДГУ). У межах чытанняў адбылося выязное пасяджэнне ў Падольску, дзе разглядаліся актуальныя пытанні сядзібзнаўства. У канферэнцыі бралі ўдзел 158 прадстаўнікоў ад 35-і рэгіёнаў, 52-х гарадоў Расійскай Федэрацыі, а таксама некалькі прадстаўнікоў ад Беларусі, Украіны і Казахстана. Спектр удзельнікаў быў вельмі разнастайны – ад члена РАН да кіраўніка школьнага музея з Рэспублікі Мары-Эл. Высокі навуковы ўзровень расійскага краязнаўства ў канферэнцыі быў пацверджаны ўдзелам у навуковай сустрэчы 32-х дактароў, 46-і кандыдатаў гістарычных навук. Гэты факт сведчыць аб значнасці краязнаўства для буйной, шматнацыянальнай, шматэтнічнай і поліканфесійнай Расіі. Менавіта рэгіянальная гісторыя дае магчымасць зразумець сваё месца ў гісторыі вялікай краіны, злучыць часта вельмі непадобныя этнасы ў адну супольнасць – расійскі народ.

Чытанні пачаліся з хвіліны маўчання ў памяць пра акадэміка акадэміі адукацыі РФ, выдатнага гісторыка, археографа, арганізатара навукі, аднаўляльніка краязнаўчага руху ў Расіі ў канцы ХХ ст. Сігурду Отавіча Шмідта, які памёр на 91-м годзе жыцця ў маі 2013 г. Цягам другой паловы ХХ ст. ён адыгрываў вядучую ролю ў развіцці расійскага краязнаўства; але нягледзячы на вялікую страту, а таксама аб'ектыўныя і суб'ектыўныя цяжкасці, развіццё краязнаўства працягваецца.

Удзельнікі канферэнцыі чыталі даклады на 11-і секцыях: «Краязнаўчая дзейнасць у дзяржаўных установах», «Грамадскія краязнаўчыя аб'яднанні ў рэгіёнах: арганізацыйныя формы, сучасны стан і перспектывы развіцця», «Краязнаўчая літаратура: праблемы падрыхтоўкі і выдання», «Гісторыя айчыннага краязнаўства», «Тэорыя, метадыка і практыка краязнаўчых даследаванняў», «Краязнаўчы рух, экскурсійная справа і турызм: гісторыя, арганізацыйныя формы, досвед узаемадзеяння», «Персаналіі краязнаўцаў у кантэксце гісторыі краіны», «Гістарычныя гарады ў кантэксце расійскай гісторыі і культуры». Асобна адзначым секцыю, праца якая была найбольш ангажаванай; і менавіта гэты юбілейны

тэмы былі вынесеныя як галоўныя ў чытаннях. Гэта 100-годдзе пачатку Першай сусветнай вайны і 150-годдзе ўтварэння Маскоўскага археалагічнага таварыства. Паводле матэрыялаў выступленняў будзе выдадзены зборнік артыкулаў.

Некалькі словаў аб праблемах расійскага краязнаўства. У краіне дзейнічае Саюз краязнаўцаў Расіі, але зарэгістраваныя краязнаўчыя арганізацыі, якія ўваходзяць у СКР, створаныя толькі ў 26-і суб'ектах РФ. Сам саюз не зарэгістраваны ў Міністэрстве юстыцыі. Дакладчыкі адзначалі, што некаторыя негатыўныя рысы заходзяга стылю жыцця (прагматызм, здзірства, камерцыяналізацыя) пранікаюць у жыццё рускага грамадства, у тым ліку і ў краязнаўства. Назіраецца палітызацыя дзейнасці гісторыка-культурных грамадскіх арганізацыяў і ініцыятываў (у тым ліку і краязнаўчых), калі палітычныя партыі з мэтай пашырэння свайго ўплыву бяруць «шэфства» над такімі таварыствамі, часткова фінансуюць дзейнасць, некаторыя

Падводзячы вынік чытанняў, можна канстатаваць, што нягледзячы на складанасці расійскага краязнаўства захоўвае характар шырокага грамадскага руху, які адыгрывае значную ролю ў развіцці грамадства і выхаванні моладзі, захаванні і перадачы гістарычнай памяці новым пакаленням.

мерапрыемствы, але за гэта патрабуюць лаяльнасці, выкарыстання сімволікі партыі на імпрэзах, падтрымкі на выбарах і інш. Дзяржаўная падтрымка навуковага арганізаванага краязнаўчага руху вельмі абмежаваная. Фактычна, развіццё краязнаўчага руху ў РФ трымаецца на самаахвярных асобах, якія не шкадуюць свайго часу, дабрабыту вядуць важную для грамадства справу. Так, арганізацыя Усерасійскіх чытанняў – ініцыятыва і каласальная праца супрацоўнікаў кафедры краязнаўства гісторыка-архіўнага інстытута РДГУ Л. Казлова і А. Смірновай.

Некаторыя праблемы расійскага краязнаўства ўласцівыя і беларускаму. Напрыклад, дылетантызм. Ці – фармалізацыя краязнаўчых ініцыятываў у адукацыі. Як у Расіі, так і ў шматлікіх раёнах нашай краіны, распрацаваныя і выдадзеныя дапаможнікі і хрэстаматы па краязнаўчым вывучэнні рэгіёну. Але курсы «паставазнаўства», «оршазнаўства», «чашніказнаўства» і іншыя пераведзеныя ў ранг факультатываў і курсаў па выбары. Памяншэнне гуманітарнага напаўнення адукацыйных праграмаў адбіваецца на развіцці дзяцей.

На аснове прапановаў, выпрацаваных на секцыях удзельнікамі канферэнцыі, была прынятая рэзалюцыя па пашырэнні краязнаўчага руху ў Расіі і павышэнні яго статуса, у тым ліку: афіцыйна зарэгістраваць Саюз краязнаўцаў Расіі, пашыраць сетку краязнаўчых арганізацыяў нягледзячы на цяжкасці рэгістрацыі, бо гэта павышае статус арганізацыі, што дапамагае весці канструктыўны дыялог з уладай. Нарэшце, плануецца арганізаваць друкаваны орган СКР. IX Усерасійскія краязнаўчыя чытанні 2015 г. запланаваны правесці ў Маскве і Варонежы.

Мікола ПІВАВАР, г. Віцебск

Незвычайны юбілей

21 чэрвеня 1984 года – роўна 30 гадоў таму – адбылася цікавая і значная падзея ў культурным жыцці мінчанаў і гасцей сталіцы: у Палацы культуры прафсаюзаў была адкрытая першая ў Беларусі выстаўка «Медальернае мастацтва Беларусі».

У Заходняй Еўропе выстаўкі медальёў – звычайная справа, а ў нашай краіне цікавасць творцаў да такой мастацкай «дробязі», як жанр скульптурнай пластыкі, толькі пачыналася.

Арыгінальнасць гэтай тэматычнай выстаўкі была яшчэ ў тым, што яе экспазіцыя (звыш 130-і медальёў, медальёнаў і плакетак) адлюстравала прыватную калекцыю Анатоля Белага.

Юбілейныя выстаўкі, прысвечаныя знакамітым беларусам (100-годдзе Алаізы Пашкевіч, 500-годдзе Міколы Гусоўскага, 90-годдзе Максіма Багдановіча, 100-годдзе Янкі Купалы і Якуба Коласа, 150-годдзе В. Дуніна-Марцінкевіча), праводзіліся раней, але тут упершыню былі сабраныя творы розных аўтараў і ў такой вялікай колькасці.

Наведнікі выстаўкі мелі магчымасць азнаёміцца з творамі Э. Астаф'ева, Г. Асташонка, Ю. Багушэвіча, Л. Талбузіна, М. Байрачнага, Я. Валасевіч, С. Вакара, Т. Васюк, Г. Гаравой, С. Гарбуновай, Ю. Гудзіновіча, У. Жбанова, А. Зіменкі, Р. Іванова, С. Ларчанкі, Ю. Любімава, У. Летуна, Г. Максімава, Л. Малышава, А. Маўчанава, У. Мелехава, А. Міхайлава, М. Рыжанкова, У. Слабодчыкава, А. Фінскага, А. Хараберуш, А. Шатэрніка і студэнтаў Беларускага дзяржаўнага мастацка-тэатральнага інстытута (цяпер Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў), зрабіць свае высновы аб іх творчасці, дасягненнях і пошуках. Як бачым, у калекцыі А. Белага былі творы не толькі знакамітых аўтараў, але і тых, хто рабіў першыя спробы ў гэтым накірунку мастацтва.

Экспанаты выстаўкі паказвалі, што медальеры ў сваёй працы выкарыстоўвалі розныя матэрыялы: фарфор, кераміку, тэракоту, гіпс, бронзу, медзь, сілумін.

Якія ж тэмы раскрывалі яны, ствараючы творы-мініяцюры?

У першую чаргу трэба адзначыць медалі, якія ўвасабляюць вобразы выдатных дзеячаў Беларускага народа (звыш 50). Значнае месца на выстаўцы займалі творы, дзе адлюстраваліся падзеі палітычнага і грамадскага жыцця Беларусі і Беларускага дойлідства. Тэмы іншых медальёў запазычаныя непасрэдна з беларускай літаратуры. Не была забытая і тэма роднай прыроды: такі медаль ператвараецца ў своеасаблівую жанравую карціну.

Выстаўка прыцягвала наведнікаў і сваёй незвычайнасцю экспанатаў і, вядома, цікавасцю да асобы калекцыянера.

«Паказаная на вернісажы калекцыя А.Я. Белага засвед-

чыла, што медальеры рэспублікі ўжо сёння ўносяць неацэнны ўклад у своеасаблівы летапіс гісторыі свайго народа – гісторыі ў мастацкіх вобразах», – пісаў вядомы ў той час мастацтвазнаўца Віктар Шматаў у артыкуле «Незвычайнае мастацтва» («Чырвоная змена», 26 верасня 1984 г.).

Вось некалькі выказванняў у кнізе водгукаў: «...Ваш труд заслуживает похвалы и бла-

А. Белага пад час выстаўкі

годарности...» (участники операции «Багратіон» по освобождению Белоруссии); «Добра, што ёсць у Беларусі мастакі, якія звярнуліся да медальернага старажытнага мастацтва. Вельмі добра, што Анатоля Белага, выкладчык марксісцка-ленінскай філасофіі, зрабіў гэта мастацтва святам для ўсіх» (прафесар Р. Канстанцінаў, доктар філасофскіх навук, заслужаны дзеяч навук РСФСР); «Медаль – гэта свята на далоні» (А. Зіменка, мастак).

Ішлі гады. Калекцыя А. Белага папаўнялася новымі экспанатамі. На сённяшні дзень у Старадарожскім мастацкім музеі Анатоля Белага налічваецца каля 500 медальёў – твораў таленавітых беларускіх мастакоў. Многія наведнікі затрымліваюцца перад стэндамі, дзе размешчаныя гэтыя зусім не дробязныя «дробязі», а помнікі на далоні, якія нясуць інфармацыю пра мінулае і сучаснае Беларускага Краю.

А наогул, усіх наведнікаў музея ўражвае і колькасць экспанатаў, і разнастайнасць жанраў, і багацце тэмаў, і асабліва тое, што столькі змог сабраць адзін чалавек, які быў апантаным любоўю да Бацькаўшчыны. Менавіта быў... А. Белага адышоў у іншы свет, але пакінуў пасля сябе вынік свайго шматгадовай працы – мастацкага музея ў сваіх родных Старадарогах.

Надзея САРМАНТ,
г. Мінск

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 22–23)

Тэмы Першай сусветнай вайны ёсць важны з маральнага пункту гледжання аспект. Гэта шматлікія могількі расійскіх, нямецкіх, аўстра-венгерскіх ваеннаслужачых, якія засталіся на тэрыторыі Беларусі з тых часоў. Да 1939 года ў Заходняй Беларусі, якая ўваходзіла ў склад Польшчы, воінскія пахаванні старанна даглядалі. На грошы, што пералічваў германскі ўрад, магілы добра даглядаліся, драўляныя крыжы замяняліся на бетонныя, устанаўліваліся мемарыялы ў гонар загінулых. Парэшткі воінаў з невялікіх і адзіночных пахаванняў эксгумаваліся і пераносіліся на буйнейшыя могількі. Прычым, польскі ўрад і замежныя грамадскія арганізацыі, перш Народны саюз Германіі па догляду за воінскімі захаваннямі, не бачылі розніцы паміж ваеннаслужачымі, якія змагаліся па розных бакі. На адных і тых жа могільках знайшлі спачын і нямецкія, і расійскія салдаты – догляд быў аднолькавым.

У Савецкім Саюзе стаўленне да пахаванняў часоў Першай сусветнай было іншым. Аб яе героях і ахвярах стараліся лішні раз не ўзгадваць.

Аб тым, што Нясвіжчына знаходзілася ў непасрэднай блізкасці ад фронту, напамінаюць і вайсковыя пахаванні,

ўстаноў. У мястэчку Замір'е і вёсцы Сноў знаходзіліся лазарэты. Цяжка параненыя воіны часцяком паміралі. Таму менавіта ў Гарадзеі і ваколіцах вёскі Сноў засталіся ваенныя могількі.

Пахаванне ў Гарадзеі размешчанае ў самым цэнтры пасёлка, недалёка ад чыгункі. Помнік на месцы пахавання салдатаў быў устаўлены яшчэ да 1939 года. Надпіс зроблены на польскай мове. Летам 2009 года на месцы захавання працавалі ваеннаслужачыя 52-га асобнага спецыялізаванага пошукавага батальёна Міністэрства абароны Рэспублікі

Памяткі даўняй вайны ў Нясвіжскім раёне

Беларусь. Як паведаміў камандзір роты капітан Цётушкін, было ўстаноўлена, што ў Гарадзеі пахаваныя расійскія салдаты. Знойдзеныя парэшткі воінаў, металічныя гузікі, спражкі ад папругаў. Па словах вайскоўцаў, у тыя

могількі расійскіх салдат, дзе на помніках захавалася столькі імёнаў». На большасці пахаванняў напісана: «Невядомы салдат». Але ёсць шмат магільных надпісаў з імёнамі, з назвамі палкоў, дзе служылі загінулыя. На многіх магілах узаканены даты смерці салдатаў. На адной магільнай пліце ўдалося прачытаць: «Васіль Фядоцьеў, грэнадзёр 4-га Грэнадзёрскага Нясвіжскага палка, загінуў 6 ліпеня 1917 г.». Значыць, тут пахаваныя і нашы землякі. На сноўскай зямлі знайшлі супакой прадстаўнікі розных нацыянальнасцяў: рускія афіцэры Іван Бабкін, Раман Міхайлаў, афіцэр дагестанскага палка Аджабарух Аганесянц, Катаржына Прахарук – сястра міласэрнасці, ёсць ваеннаслужачыя-палякі. Пахаванні зроблены ад 1915 да 1918 года.

Да 2008 года ваенныя могількі ў Снове былі ў жудасным стане. Іх добраўпарадкаваннем пачалі займацца валанцёры – члены Народнага саюза Германіі па доглядзе за ваеннымі пахаваннямі. Акрамя Беларусі, яны працуюць у Германіі, Польшчы, Францыі, Чэхіі, Расіі ды іншых краінах. З ініцыятывы немцаў у памяць аб загінулых быў усталяваны каталіцкі крыж і ўзведзеная мармуровая пліта з надпісам на нямецкай і рускай мовах.

Яшчэ некалькі брацкіх магілаў часоў Першай сусветнай вайны былі знойдзеныя пасля размоваў з жыхарамі вёсак Слаўкава, Вайнілавічы, Сейлавічы. Як сцвярджае А. Ліцкевіч, «белорусское государство пока не в полной мере взяло на себя функции по уходу за воинскими захоронениями Первой мировой войны. До этого времени установка памятников на большинстве этих кладбищ остается заслугой энтузиастов!». Такі энтузіаст жыве ў вёсцы Слаўкава,

Міхаіл Афанасьеў Грышкін, які нарадзіўся ў 1939 годзе. Ён успамінае: «Гэты ўзгорчак на могільках я бачыў з дзяцінства. Людзі расказвалі, што тут пахаваныя нашы салдаты яшчэ з царскай вайны. Ужо ў 1918 годзе немцы наступалі. Адна група ішла па дарозе на Качанавічы, другая на Сейлавічы. Каля Слаўкава стаяла руская батарэя і рабіла абстрэл. Загінулых рускіх пасля бою мясцовыя жыхары і пахавалі на вяскоўных могільках, а немцаў пахавалі ў Сейлавічах. Мой бацька быў удзельнікам той вайны. Ваяваў недалёка ад Гродна. Расказваў, што ў адным баі пад ім падбілі аж трое коней, а сам ён выжыў. У памяць аб бацьку я вырашыў на свае сродкі паставіць помнік загінулым тут байцам».

Пахаванне ў Сейлавічах знайсці было практычна не-

магчыма. Мясцовыя жыхары пра яго не ведалі. На могільках за вёскай сустрэўся пажылы вяртаўнік, які і паказаў нам месца, дзе, па словах М. Грышкіна, пахаваныя нямецкія салдаты. Гэтую магілу ніхто не даглядае.

Такія ж брацкія магілы знаходзяцца на могільках каля вёскі Вайнілавічы. Па словах Марыі Сцяпанавы Шусты, старажылкі вёскі, яны засталіся з 1918 года. Пасля бою, што адбыўся за вёскай, мясцовыя жыхары ў адной магіле пахавалі рускіх, а ў другой – нямецкіх салдатаў. Гэтыя пахаванні знаходзяцца побач. Як і ў Сейлавічах, аб іх існаванні ведаюць толькі старажылы...

Наталля
ЧАДОВІЧ,
настаўніца гісторыі
СШ № 4, г. Нясвіж

1939 года. Як адзначаў У. Багданаў: «Каля Снова знаходзяцца, напэўна, адзіныя

Ваеннае пахаванне ў пасёлку Гарадзея

Пліта на ваенных могільках у в. Сноў

што засталіся на тэрыторыі раёна. У час працы з матэрыяламі фонду Баранавіцкага краязнаўчага музея нас зацікавіў загад па Штабе Вярхоўнага Галоўнакамандуючага ад 8 чэрвеня 1915 года № 40. У ім сказана, што па чыгунцы, якая праходзіла праз Баранавічы, дастаўляліся ў мясцовыя лазарэты цяжка хворыя і параненыя ніжнія чыны. Такіх байцоў не маглі перавозіць у тылавыя лячэбныя

часы яшчэ не было капсулаў са звесткамі аб байцах, таму ўстанавіць імёны палеглых немагчыма. Пахаванне ў Гарадзеі невялікае, тут спачылі прыкладна дваццаць ваеннаслужачых расійскай арміі.

Магчыма, дзякуючы таму, што пахаванне размешчанае ў цэнтры пасёлка, яго даглядаюць мясцовыя ўлады. Але размова з некаторымі жыхарамі паказала, што большасць з іх не ведае, хто там пахаваны. Надпіс на помніку зроблены даўно, прачытаць яго складана.

Яшчэ адны ваенныя могількі знаходзяцца за вёскай Сноў. У невялікім лясочку ў шэсць шэрагаў размяшчаюцца магілы, што добра захаваліся. На кожнай ляжыць каменная пліта. Надпісы зроблены на польскай мове. Значыць, і гэтыя могількі былі добраўпарадкаваныя яшчэ да

Памятны знак у в. Сноў, усталяваны Народным саюзам Германіі па доглядзе за ваеннымі пахаваннямі

М. Грышкін каля брацкай магілы рускіх воінаў побач з в. Слаўкава

У гарадскім пасёлку Акцябрскі з 19 па 22 чэрвеня прайшоў чарговы, ужо восьмы, Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня». Яго арганізатарамі з'яўляюцца Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Гомельскі абласны выканаўчы камітэт, Акцябрскі раённы выканаўчы камітэт, Беларускі фонд культуры.

Я ўдзячны лёсу, што ён паспрыяў мне пабываць на гэтым унікальным і непаўторным свяце беларускага фальклору. Аўтэнтчнага фальклору з яго рэгіянальнымі адметнасцямі, а не сцэнічнага перастварэння. Менавіта ў гэтай на першы погляд мо незначнай дэталі і хаваецца незвычайная прыцягальнасць і ўнікальнасць «Берагіні». А яшчэ, што мо таксама самае галоўнае, – гэта яго ўдзельнікі. Бо ў фестывалі бяруць удзел найперш школьнікі і моладзь. Сярод іх утвараюцца тры ўзроставыя групы, пачына-

самы карысны спосаб бавіць вольны час. І пры ўсім гэтым удзельнікі паказваюць высокае, без перабольшання, майстэрства. Часта каб даказаць першынство, удзельнікам даводзілася раз за разам выходзіць на сцэну (здаралася, па тры-чатыры разы), аднак гэта не падрывала імпульсу ні маладзёнам, ні 77-гадовым майстрам. Пад-

пертаў фестывалю і кіраўнікоў фальклорных калектываў, дэфіле народных строяў, масавае Рудабельскае Купалле, кірмаш-выстаўка вырабаў народных майстроў не толькі мясцовых, але і з розных рэгіёнаў, то можна ўявіць, які размах і змест набывае заключны этап «Берагіні». Дарэчы зазначыць, што ва ўсіх намінацыях і напрамках вызначаліся пераможцы, якія атрымлівалі адпаведныя дыпламы, граматы і каштоўныя прызы. Юныя чыталнікі, танцоры і спевакі былі ўзнагароджаныя граматамі Беларускага фонду культуры.

У рамках фестывалю адбыўся XII - Рэспубліканскі конкурс пар – выканаўцаў народных побытавых танцаў; VI Рэспубліканскі турнір дзіцячых фальклорных калектываў у намінацыях «ансамблевыя спевы», «сольныя спевы», «ансамблевае інструментальнае выканальніцтва», «траіста музыка»; конкурс на лепшае выкананне танцаў «Мікіта», «Лявоніха», «Полька»; турнір дзіцячых фальклорных калектываў у намінацыях «Кадрыля», «Карагод», «Традыцыйны танец». Акрамя таго, для юных чыталнікаў праводзіўся турнір «Народная проза». Апантанасць «Берагіняй» засведчаная і ў тым, што заключнаму канцэрту пераможцаў фестывалю не перашкодзіў нават спорны дождж, які шчодро паліваў удзельнікаў, народных майстроў, так і слухачоў, і глядачоў.

А цяпер уявіце, колькі намаганняў патрабавалася ад арганізатараў, каб убачыць, ацаніць і адбраць лепшае сярод усіх удзельнікаў на месцах. А яшчэ ўявіце, якая гэта карысная і практычная школа выхавання моладзі. Выхавання павагі і шанавання традыцый, родных каранёў, якія трымаюць на гэтым свеце кожны народ і кожны людскі хаўрус. Акра-

мя таго, гэта найлепшая і эфектыўная форма далучэння моладзі да свайго, роднага, таго, што нязводна перадаецца ад маці да дачкі і сына. Будзе гэтая перадача няспыннай, і нашмат пабагацеем усе мы духоўна, умацуецца пэўнасць, што не растворымся мы бяследна ў сувецце, не будзем саромецца і выракацца свайго, таго, што матчына, што нязводнае, калі да яго далучаюцца ўсё новыя і новыя маладыя пакаленні.

Хочацца верыць, што так будзе і далей, бо «Берагіня», якая жыве ўжо амаль 20 гадоў, узяла ў свой палон сотні калектываў, тысячы маладых людзей. Засталося толькі надаць гэтаму святу, гэтаму фестывалю-конкурсу сапраўдны рэспубліканскі размах, сапраўдную дзяржаўную зацікаўленасць усіх тых, хто мае справу з моладдзю. І яшчэ – зусім не лішне, а нават карысна далучыць да яго турыстаў: як сваіх беларускіх, так і замежных, а таксама беларускую дыяспору. Ніхто не пашкадуе, бо такога майстэрства, такой непасрэднай юнацкай захопленасці, такой размаітасці народнага фальклору адразу ў адзін час і ў адным месцы рэдка дзе ўбачыш.

Таму нездарма гучала прапанова: на час гэтых ча-

тырох фестывальных дзён прызнаць у Акцябрскім існаванні Рудабельскай фальклорнай рэспублікі. А чаму б і не? Жыхары ў ёй асаблівыя – носьбіты, захавальнікі і прадаўжальнікі народных фальклорных традыцый з усіх рэгіёнаў Беларусі. Маюцца свой штандар, свая эмблема. Засталося выбраць з фальклору альбо стварыць свой адмысловы гімн, і Рудабельская фальклорная рэспубліка можа праўляцца ў жыццёвае мора. Мара? А чаму б ёй і не здзейсніцца? Зацікаўленых і ахвочых людзей у справе захавання народных традыцый шмат як сярод арганізатараў, даследчыкаў, вучоных, журналістаў, так і сярод тых, каму хочацца і ўдаецца адчуць смак і непаўторнасць народнага танца, матчынай песні, роднага мастацкага слова з іх мясцовым каларытам і асаблівасцямі.

І вядомая рэч – фестываль не набыў бы той шчырасці, адметнасці і сапраўды еўрапейскага (я не баюся ўжываць гэтае слова, бо бачыў шмат розных фестываляў за межамі нашай краіны) зыску і чыннасці (ні ў кога не было практычна ніякіх нараканняў ні на што, хіба мо на тое, што не ўсім дасталіся першыя месцы), калі б не старанні і намаганні кіраўніцтва Акцябрскага раёна. Усё было зроблена настолькі густоўна і тонка, што арганізацыйныя «ніткі» ў гэтым шывце проста не заўважаліся, але і не давалі шыву распаўзацца. Асаблівае слова ўдзячнасці хочацца сказаць у адрас мастацкага кіраўніка фестывалю Міколы Козенкі, чымі намаганнямі фестываль ствараецца, багацее, развіваецца і жыве.

«Берагіня – 2014» завяршылася. Пачалася падрыхтоўка да «Берагіні – 2016». Далучайцеся. І не пашкадуеце. А калі пашкадуеце, то станцеце пераможцамі.

*Анатоль БУТЭВІЧ,
намеснік старшыні
Беларускага
фонду культуры
Фота аўтара*

Свята шумела па ўсім раёне!

ючы з пяцікласнікаў. І, вядома ж, зусім дарэчы чацвёртая, найбольш моцная і спрактыкаваная група – носьбіты фальклорных традыцый. Гэтае своеасаблівае і натуральнае спалучэнне маладога задору, імпульсу і сталай вопытнасці і майстэрства.

Можа ўзнікнуць пытанне – а прычым узроставыя групы? Гэта ж фестываль. Дык вось тут тое галоўнае адрозненне «Берагіні» ад усіх іншых фестываляў, якія праводзяцца ў нашай краіне. Гэта па сутнасці фестываль-конкурс. Бо менавіта сярод усіх названых узроставых груп вядзецца спаборніцтва за першынство, ідзе напружаная барацьба за тое, каб стаць лепшым, паказаць найдасканаласць майстэрства ў захаванні традыцыйнага беларускага фальклору ў яго мясцовай афарбоўцы.

Паверце мне на слова: такога заятага спаборніцтва я не бачыў даўно. Дастаткова было паназіраць за паводзінамі, за вачыма дзетак, каб пераканацца: для іх гэта мо самы зорны час, самае найлепшае захопленне,

рыхтоўка да заключнага этапу доўжыцца два гады. На месцах ідзе напружаная творчая праца. І толькі ў Акцябрскім – цэнтры былой Рудабельскай рэспублікі юныя майстры дэманструюць тое, што засвоілі за гэты час. Варта згадаць сёлета асаблівасць фестывалю – ён праходзіў напярэдадні 70-годдзя вызвалення Беларусі. Гэта таксама накладвала на ўдзельнікаў свой адбітак. На свае вочы бачыў, як здзіўлена і захопленна пазіралі юныя «берагінцы» на бронзавыя барэльефы герояў мінулай вайны – дваццаць адзін чалавек атрымаў высокае званне Героя Савецкага Саюза толькі за вызваленне Рудабелкі.

Паверце таксама, што і чатырох дзён для паказу майстэрства ўсімі ўдзельнікамі (а іх сёлета было больш за 500) падаецца мала. Бо спаборніцтва ідзе ў самых розных катэгорыях. А калі дадаць, што акрамя чыста конкурсных турніраў былі канцэрты-выступленні аўтэнтчных гуртоў з Мінска і іншых мясцінаў Беларусі, праводзіліся майстар-класы і творчыя майстэрні экс-

Спадкаемцы традыцыяў Бярэзіншчыны

У выніку паспяхова праведзенай наступальнай аперацыі войскамі 1-га, 2-га і 3-га Беларускіх францкоў 3 ліпеня 1944 г. быў цалкам вызвалены ад нямецкіх захопнікаў Мінск. А літаральна назаўтра, 4 ліпеня, у газеце «Красноармейская правда» была змешчана карэспандэнцыя пад назваю «Первый день». У ёй распавядалася аб хвалюючай сустрэчы вызваліцеляў беларускай сталіцы.

Паколькі тая публікацыя надзвычай цікавая і невялікая, дазволю сабе працытаваць яе цалкам на мове арыгінала. Гэта дакумент – інфарматыўны і ўражвальны – таго далёкага часу. І заслугоўвае годнага месца ў хрэстаматыі па гісторыі Мінска.

«Первый день»

Всего несколько дней назад столица Белорусской республики была очень далеко от нас. Не только в том смысле, что её отделяли фронт, вторые, третьи, и может быть, десятые рубежи обороны немцев, но и в прямом смысле расстояния. Десять дней назад между нами и Минском лежали почти две с половиной сотни километров. Когда проезжаешь за раз эту дорогу, чувствуешь с особенной очевидностью, как велико пространство земли, отвоёванной в столь короткий срок.

Одно дело – Витебск, он долго стоял у самой линии фронта. Но – Минск! И вот он, Минск, конечная точка великой магистрали, носящей его имя. Вот он, Минск, в багровой осыпи обрушивающихся от огня зданий, в пыли дорог, стремительно запрудивших своим потоком его улицы, в тяжёлых дымах и густой поволоке июльского зноя. Минск до того, как первый регулировщик займёт в нём пост на перекрёстке.

Скользкие пустыми окнами стены, за которыми видна противоположная сторона неба, образовавшиеся в улицах от отвалившихся домов, злоеще ревущие пожары, – не слишком ли всё это знакомо, не повторяет ли это скорбный день падения Минска, зажжённого немцами три года назад?

Як ад роднай галінкі дубовы лісток адарваны,

Родны Мінск я пакінуў, нямецкай бамбёжкаю гнаны.

Эти горькие строки белорусского поэта, посвящённые прощанию с городом в такие же знойные июльские дни, настойчиво подсказывает память в первые минуты встречи со столицей Белорусской республики.

Не понять, где разрушения новые, где старые, трёхлетней давности. Город вновь обезображен и изуродован немцами. Как будто рану, не зажившую за долгий срок, вновь разбредили, хлынула святая кровь, свежие рубцы легли возле прежних, успешных, может быть, если не затянутся, то хоть обсохнуть по краям. И от этого больно, как от настоящей раны.

Но чем дальше в город, чем дальше от этого первого впечатления, вызвавшего в памяти и печальные строки Аркадия Кулешова об уходе из

Минска, и сравнения этого дня с этим днём...

Нас обгоняют орудия, увешанные не только увядшими венками маскировки, сколько цветами, плетёнками, букетами цветов, что успели уже минчане поднести своим осво-

бодителям. Население, сколько его есть в городе, всё от мала до велика на ногах. Лица такие, как будто каждый человек встречает своего самого близкого – мужа, сына, жениха, отца – после долгой и уже почти безнадёжной разлуки.

С волнением, котопрому мало слёз, мало слов, бросаются толпы девушек и женщин к приостановившемуся на перекрёстке танку с пехотой на броне или грузовику с откинутым брезентом.

– Сыночки, родные наши...

– Сыночки! Знали б вы, сколько мы ждали вас...

– Хлопцы, хлопцы! – силится пробиться поближе к машине старик с обгоревшими бровями, надеясь, должно быть, что ему удастся рассказать всё спокойно и дельно: и как жилось при немцах, и как убили его сына, ушедшего в партизаны, и где были виселицы... Но сбивается и он,

едва можно разобрать его передаваемое, из такой глубины пережитого горя и обрётённой радости идущее, доброе, стариковское: – Хлопцы...

– Хай живе! – прерывает всех громкий голос, может быть так вот звучал в Минске в былые годы в дни больших празднеств, в колоннах, прошедших мимо Дома правительства.

– Хай живе!

– Бывайте здоровы, сыночки! – несётся в след рванувшемуся вперёд танку за город, где уже едва слышны гул и глухие вздохи боя.

Машут платками, руками, красными флажками, неизвестно откуда взявшимися, машут девушки, держась парами, либо по трое, либо целыми стайками, счастливые и радостные, как в праздник. Машут пожилые женщины, ребята, старые люди. Самозабвенно машет крошечный мальчик левой рукой – правая у него перевязана белым бинтом.

– Ура-а! – слышится, перекатывается из улицы в улицу, из квартала в квартал под грохот гусениц по бульжнику, под выстрелы советских зениток, уже взятые минское небо под свой контроль.

Люди буквально не могут ещё прийти в себя.

– Наши! Неужели это вы пришли?! А мы уже ждём, ждём... Вот уже и близко палят пушки, слышим...

– Водички! Кому холодной водички? Попей-ка, сынок, – чем богата, тем и рада. – Это

Карэспандэнцыя аб вызваленым Мінску

старушка, расположившаяся со своим ведёрком на тротуаре, усыпанном белой остью битого стекла.

– Молочка! Молочка! – Руки с бутылками молока среди рук с цветами, с пустя-

Первый советский день Минска, наступивший после более чем трёхлетней ночи, в разгаре.

Пагадзіцеся, карцінка ўражвае. Міжволі ўзнікае пытанне: хто ж аўтар той карэспандэнцыі, хто з першымі воінамі-вызваліцелямі апынуўся ў горадзе і на свае вочы пабачыў падзею? Для многіх чыта-

ковыми и жалостными порой, но трогательными без конца гостинцами, и подношениями на добрый белорусский манер.

Воспалённые от пыли и трудного, бессонного марша, глаза воинов блестят так же растроганно, как и у тех, кто приветствует их.

Вгород незаметно, но быстро входит порядок: уже есть адрес комендатуры, регулировщики, заставы из молодых парней, подобранных немецкие винтовки и вылавливающих последних немцев, что притаились в закоулках города...

чоў, як і для мяне, гэта стане нечаканкаю. Але факт не выклікае прэрэчанняў. Гэта выдатны рускі савецкі паэт, аўтар папулярнай сярод мільёнаў савецкіх чытачоў паэмы «Страна Муравия» Аляксандр Твардоўскі (дарэчы, наш з вамі зямляк, аб чым не раз згадваў. – «КГ»). І паўстае пытанне: як паэт апынуўся сярод салдатаў-вызваліцеляў?

Пазней Аляксандр Трыфанавіч узгадваў: «Увосень 1939 г. я быў прызваны ў армію, удзельнічаў у вызваліцельным паходзе нашых войс-

каў у Заходнюю Беларусь. Па сканчэнні я быў звольнены ў запас, але неўзабаве зноў прызваны, ужо ў афіцэрскім званні, але ўсё ў той жа пасадзе спецкарэспандэнта браў удзел у вайне».

У гэтым фрагменце ўспамінаў А. Твардоўскі не згадаў адзін надзвычай істотны для нас, беларусаў, эпізод. Пад час названага вышэй паходу ён сустрэўся з народным паэтам Беларусі Янкам Купалам, які ў сувязі з такою важнаю падзеяй – уз'яднанне Беларусі – напісаў некалі вершаў, сярод якіх «З новай думай». Аляксандр Трыфанавіч адразу ж пераклаў яго на рускую мову і адправіў у чырвонаармейскую газету «Часовой Родины», дзе 27 кастрычніка 1939 г. верш надрукавалі пад назваю «Освобождённому брату». Ахвочым пабачыць вынік супрацы двух выдатных паэтаў раю звярнуцца да выбранных твораў Янкі Купалы ў 2-х тамах, выдадзеных у Маскве ў 1953 г., і ягонае ж «Избранное» ў серыі «Библиотека поэта. Большая серия», што выйшла ў Ленінградзе 1-м выданнем у 1973 г.

Варта адзначыць, што А. Твардоўскі быў першым перакладчыкам на рускую мову вершаў беларускага паэта Міколы Засіма, а таксама Міколы Сурначова і Аркадзя Куляшова.

Сыходзячы з войскамі Савецкай Арміі на Захад, пакідаючы Беларусь, ваенкар Твардоўскі адправіў у газету «Красноармейская правда» яшчэ адну карэспандэнцыю, у якой зноў прыгадаў шматпакутны Мінск:

«Мы в глубине Белоруссии. Позади Минск – столица республики, центр белорусской культуры, город Янки Купалы.

Но этот Минск со своими развалинами, с картофельными грядками на пепелищах 1941 года, с дзотами на перекрёстках улиц и немецкими табличками и указателями, Минск обезображенный и искалеченный, сегодня мало чем отличается от любого другого большого нашего города, что побывал под немцами.

Придёт время, город оживёт, отстроится и встанет, как и вся Беларусь, в своей своеобразной красоте, поруганной, но не умерщвлённой. Нельзя у народа отнять его творческий дар, его неиссякаемую созидательную силу в мирном труде, его непреклонность в суровой борьбе, его способность в любых испытаниях выражать по-своему свою бессмертную душу».

Як бачым, прадказанне паэта збылося. Мінск не толькі аббудавался, але і значна вырас. А галоўнае, ён нібыта фенікс адраджыўся ва ўсёй сваёй прыгажосці і славе.

Вячаслаў АФАНАСЬЕЎ,
г. Мінск

Фольк-этна-вандроўка «Вурай»

Менавіта такая імпрэза прайшла ў гомельскім філіяле Веткаўскага музея народнай творчасці імя Ф. Шклярава 19 чэрвеня. У гэты вечар можна было і гасцей з Мінска – гурт «Вурай» – паслухаць, і здзейсніць своеасабліваю вандроўку ў свет традыцыйнай культуры. А адбылося гэта дзякуючы ГМКГА «Талака», якая і была ініцыятарам імпрэзы. Арганізацыя прадставіла свой ART-праект «Сушка» – выстаўку фотаздымкаў з экспедыцыяў па Гомельшчыне. Ва ўступным слове маршалак «Талакі» Марыся Тульжанкова запрасіла ўсіх да ўдзелу і ў сёлетняй экспедыцыі на Лоеўшчыну.

Потым зайгралі музыкі. Гурт «Вурай» ужо не першы раз прыязджае да нас, але ў гэты вечар праграма была асаблівай: музыкі завіталі з новым альбомам «Ражок». Каб «раскруціць» публіку на танцы, лідар гурта Сяржук Доўгушаў (Гаюн) зладзіў конкурс паміж трыма танцавальнымі парамі пад

кампазіцыю «Полька». Але да танцаў далучыліся і іншыя. Калі крыху сціямнела, надшоў час для яшчэ аднаго сюрпрызу ад «Талакі» – прэзентацыі кнігі «Традыцыйнае вяселле: рэканструкцыя вясельнага абраду паводле Брагінскай традыцыі». Гэтае невялікае выданне, над якім працавалі

М. Тульжанкова і Алёна Паўлава, даступнай мовай распавядае, як, паводле этнаграфічных звестак, ладзілі вяселле ў вёсках Брагіншчыны.

– Мы – збольшага не навукоўцы, а рэканструктары. Мы прапануем вам сцэнар, падрабязна распісаны, каб самы звычайны чалавек, які не мае дачынення да этнаграфіі, мог, прачытаўшы гэтую кнігу, зрабіць сваё вяселле менавіта так, альбо выкарыстаць нейкія элементы, – кажа Марыся.

А потым талакоўцы прэзентавалі і свой «Мульт пра вяселле», над якім, акрамя Марысі, працавалі Аляксандра Падкапаева і Марыся Булавінская. Дарэчы, кнігу і дыск з мультфільмам кожны прысутны мог атрымаць у падарунак.

Гончылася ўсё зноў-такі спевамі гурта «Вурай». Цяпер народ не толькі танчыў, але і спяваў разам з музыкамі.

Філіял Веткаўскага музея таксама спрычыніўся да падзеі: этна-вандроўку можна было ажыццявіць у дзве залы філіяла на выстаўкі «Хлеба адзіным...» і «Жывое рамяство». А на выхадзе з памяшкання можна было атрымаць гарбату і печыва ад нашых фундатараў «Becker Bar».

Паводле інфармацыі на <http://vetka-museum.by>

Наш календар

Як вучылі настаўнікаў...

Маладзечанская настаўніцкая семінарыя, сярэдняя спецыяльная навучальная ўстанова, заснаваная 25 чэрвеня 1864 года на базе Маладзечанскай прагімназіі. Паводле ўспамінаў навучэнца семінарыі Івана Міхалёнка: «Маладзечанская настаўніцкая семінарыя – старэйшая навучальная ўстанова Заходняга краю – была адкрытая згодна з загадам віленскага генерал-губернатора Міхаіла Мураўёва ў 1864 годзе пасля падаўлення польскага выступлення 1863 года замест закрытай у Маладзечне польскай дваранскай пяцікласнай прагімназіі. Размяшчалася яна там, дзе цяпер чыгунна-ліцейны завод (былая Замкавая вуліца). Прызначэннем семінарыі была падрыхтоўка кадраў народных настаўнікаў для Віленскай губерні. Я там вучыўся з 1906 па 1910 гадоў. У семінарыю прымалі тады па конкурсным экзамене хлопчыкаў-падлеткаў, якія скончылі 2-класнае ці звычайнае пачатковае вучылішча і мелі 15 гадоў. Асноўны кантынгент семінарыстаў складаўся з мужыцкіх дзяцей Віленскай і Мінскай губерняў, хоць былі выпадкі, калі прыязджалі вучыцца ў семінарыю і з больш далёкіх мясцін...».

Першапачатковы тэрмін навучання быў 2 гады, з 1870 года – 3 гады, а з 1907 года – 4 гады. Семінарыя рыхтавала настаўнікаў для пачатковых школ. У ёй маглі навучацца выхадцы з розных

саслоўяў, але перавага аздавалася дзецям сялянаў.

Выкладаліся Закон Божы, гісторыя праваслаўнай царквы, заалогія, батаніка, арыфметыка, геаметрыя, царкоўнаславянская і руская мовы і літаратура, гісторыя і геаграфія Расіі, методыка выкладання, асновы педагогікі і іншыя. Семінарыя мела бібліятэку, якая складалася з 3 500 тамоў, музей, тэатр, хор, метэаралагічную станцыю. Навучэнцы займаліся зборам і вывучэннем фальклору, частка якога была выдадзена П. Гільтабрантам у 1866 годзе. Пры семінарыі існавала ўзорнае вучылішча, дзе семінарысты праходзілі практыку. Ва ўстанове выкладалі этнографы і фалькларысты М. Нікіфароўскі, Ю. Крачкоўскі. За час існавання семінарыю скончылі 2 000 чалавек.

У 1914 годзе ў Вільні выйшла кніга «Маладзечна і яго навучальныя ўстановы. Да пяцідзясяцігоддзя Маладзечанскай настаўніцкай семінарыі. 1864 – 1914» дырэктара семінарыі А. Ярушэвіча, што стала крыніцай звестак па гісторыі Маладзечна і гісторыі народнай адукацыі Беларусі XIX стагоддзя. Семінарысты ўдзельнічалі ў рэвалюцыйнай 1905 – 1907 гадоў. У Першую сусветную вайну ў 1915 годзе семінарыя пераведзена ў Смаленск (існавала да 1920 года).

Падрыхтавала
Наста КАДЫПРЫБ

Узнаўленне Скарынавай спадчыны

18 чэрвеня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася прэзентацыя пяці кніг з факсімільнага поўнага збору выданняў Францыска Скарыны: «Быццё», «Выхад», «Лявіт», «Лічбы» і «Другі закон».

У аснову выдання пакладзеныя электронныя копіі найлепшых з захаваных працаў беларускага першадрукара з бібліятэк і музеяў Беларусі, Расіі, Украіны, Германіі ды іншых краінаў.

У кнігах змешчаныя каментары навукоўцаў, а таксама пераклады прадмоваў і пасляслоўяў Ф. Скарыны на сучасныя беларускую, рускую і англійскую мовы. Аўтары ідэі Раман Матульскі і Павел Калаур, навуковы кансультант Георгій Галенчанка. Тыраж кожнай кнігі складае 1 000 асобнікаў, 100 з якіх выпушчаныя ў скуртаной вокладцы.

Першыя кнігі са збору, надрукаванага нашым земляком у Празе (1517 – 1519) і Вільні (1522 – 1525), выдадзеныя НББ на сродкі ААТ «Банк БелВЭБ» у рамках дзяржаўнай праграмы «Культура Беларусі» на 2011 – 2015 гг.

Выдавецкі праект, у які ўвойдуць дваццаць тамоў факсімільных скарынаўскіх кніг, разлічаны на 2013 – 2017 гг. і прымеркаваны да 500-годдзя айчыннага кнігадрукавання.

На прэзентацыі выступілі міністр культуры Беларусі Барыс Святлоў, дырэктар НББ Р. Матульскі, навуковы кансультант выдання доктар гістарычных навук Г. Галенчанка, прадстаўнікі дыпламатычных місіяў, ААТ «Банк БелВЭБ», бібліятэк краіны. Першыя асобнікі факсімільнага выдання ўручылі прадстаўнікам дыпламатычных місіяў Расіі, Украіны, Польшчы, Чэхіі, Германіі і Італіі ў Беларусі, загадчыкам публічных бібліятэк Мінска і вобласці, прадстаўнікам аўтарскага калектыву выдання.

Зборы кніг будучы перададзеныя не толькі ў бібліятэкі, музеі і архівы Беларусі, але і Расіі, Украіны, Польшчы, Германіі, а таксама міжнародным арганізацыям – ААН і ЮНЕСКА.

Наш кар.
Фота Наталі КУПРЭВІЧ

А. Суша з адной з кніг Ф. Скарыны

Творчасць нашых чытачоў

Беларускае лета прыйшло
З цеплынёю, якую чакалі,
І буслінае шчасце знайшло
Свой куток, ахінула крыламі...

І няхай мы ў спякотнай бядзе –
Нас нуклідавы дождж палівае.
Не пабачыш такога нідзе:
Бусляняты нас з неба вітаюць...

Да 70-годдзя вызвалення
Беларусі ад нямецка-
фашысцкіх захопнікаў

Сярод важных жыццёвых падзей
Мне з маленства запала адна.
Будзе ў памяці мноства людзей,
Што прынесла нам тая вайна.

Вяртаюся я думкамі назад –
Трэба помніць
усім пакаленням –
Як герой наш, савецкі салдат,
Беларусі прынёс вызваленне.

Я – равеснік Айчыннай вайны,
Бачыў сам тых фашыстаў
жывымі.
Як людзей выганялі яны
З сваіх хатак, ад ніваў.

Паўсюду ворагі шукалі,
Праглі як болей народу ўзяць,
Адвезці ў замежныя далі,
Равацаў, растаптаць,
каб забіць.

Свет помніць і сёння,
як ты ваявала,
Што кожны трэці
ў зямлі беларус.
Продкі Радзіму тады
адстаялі,
Захавалі для нас Беларусь.

Я прашу й патрабую
памятаць тых,
Хто ў гадзіну ліхую
загінуў салдатам.
Памятаць ўсіх –
ветэранаў, жывых,
Не толькі ў дзень радасці,
ў свята.

Я шчаслівы, бо здольны
сваёю рукою
З тысячаў моцных цаглін,
як камень,
Узяць ды адну,
гартаваную лёсам,
Вам пакласці
ў трывалы падмурак.

Тут будучы дом і сумятня,
Калі збяруцца на бяседу госці...
І насцеж дзверы, лёс ласкавы –
Няма ў жыцці
прасцейшага нічога.

Віктар ПУНТУС,
выдатнік прафтэхадукцыі СССР,
выдатнік адукацыі
Рэспублікі Беларусь,
г. Мінск

Ліпень

1 – Люблінская унія (1569), абвяшчэнне пра аб'яднанне Вялікага Княства Літоўскага і Каралеўства Польскага ў федэратыўную дзяржаву Рэч Паспалітую – 445 гадоў з часу заключэння.

2 – Серыкаў Іван Арцём'евіч (1919, Чэрыкаўскі р-н – 1997), беларускі балетмайстар, дзеяч самадзейнага мастацтва, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

3 – Караткевіч Уладзімір Александравіч (1939, Чэрыкаў – 1999), беларускі акцёр, рэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат тэатральнай прэміі імя Л. Мазалеўскай (1997) – 75 гадоў з дня нараджэння.

3 – Мёрскі гісторыка-этнаграфічны музей (Мёры; 1994) – 20 гадоў з дня адкрыцця.

4 – Альшэўскі Анатоль Адамавіч (парт. псеўд. Юрка Пружанскі; 1904, Бяроза-Картузкая – 1937), публіцыст, дзеяч рэвалюцыйнага руху Заходняй Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

8 – Ліўшыц Гілер Маркавіч (1909 – 1983), беларускі гісторык і філосаф, доктар гістарычных і філасофскіх навук, прафесар – 105 гадоў з дня нараджэння.

8 – Мінскі абласны краязнаўчы музей (Маладзечна; 1959) – 55 гадоў з часу заснавання (адкрыты ў 1964 г.).

9 – Гарбунова Святлана Рыгораўна (1954, Мінск), скульптар, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1984) – 60 гадоў з дня нараджэння.

9 – Залеўская Ніна Канстанцінаўна (1944, Пружанскі р-н), балетмайстар, педагог, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2002) – 70 гадоў з дня нараджэння.

11 – Вуячыч Віктар Лук'янавіч (1934, Украіна – 1999), беларускі эстрадны спявак, народны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

12 – Алейнікаў Пётр Мартынавіч (1914, Шклоўскі р-н – 1965), беларускі савецкі кінаакцёр – 100 гадоў з дня нараджэння.

12 – Ус Антон Антонавіч (1894, Іўеўскі р-н – 1980), мастацтвазнаўца, даследчык беларускага і рускага выяўленчага мастацтва і літаратуры – 120 гадоў з дня нараджэння.

13 – Нікалаеў Сяргей Піліпавіч (1889, Расія – 1973), беларускі тэатральны мастак, народны мастак Беларусі, заслужаны артыст Расіі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1950) – 125 гадоў з дня нараджэння.

14 – Мінскі настаўніцкі інстытут (Мінск; 1914) – 100 гадоў з часу заснавання (цяпер Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка).

Шаноўныя чытачы!

Наступны нумар «Краязнаўчай газеты», паводле графіку, выйдзе 11 ліпеня.

Да сустрэчы!

Дзе варта пабываць

Пятроўскі фэст – 2014

9–12 ліпеня ў вёсках Любанскага раёна Студэнцкае этнаграфічнае таварыства сумесна з аддзелам ідэалогіі, культуры і па справах моладзі Любанскага райвыканкама ладзіць IV рэгіянальнае свята традыцыйнай культуры «Пятроўскі фэст», які аб'ядноўвае вялікае кола зацікаўленых у захаванні і развіцці народнай культуры. Заняткі і сустрэчы ў розных вёсках раёна дазваляюць паказаць танцы і рамёствы непасрэдна ў месцах іх бытавання, што дапамагае больш поўна адчуць шматбаковасць і натуральнасць традыцыйнай культуры.

«Пятроўскі фэст» – шматдзённае свята, пад час якога ўдзельнікі маюць магчымасць засвоіць асновы народных беларускіх танцаў і па-

знаёміцца з рознымі відамі рамёстваў, якія захаваліся на тэрыторыі сучаснага Любанскага раёна. Майстар-класы па танцах будзе праводзіць этнахарэограф, кіраўнік узорнага фальклорнага ансамбля «Верабейкі» Сяргей Выскварка. Таксама ўдзельнікі змогуць пераняць танцы непасрэдна ад мясцовых жыхароў старэйшага пакалення.

У гэтым годзе вандроўка ў вёску Жораўка, акрамя традыцыйнага выпякання хатняга хлеба, будзе прысвечана вясельнай традыцыі Любаншчыны. Госці прымуць удзел у каравайным абрадзе і вырабе асаблівага вясельнага вянка, які называецца «шапель».

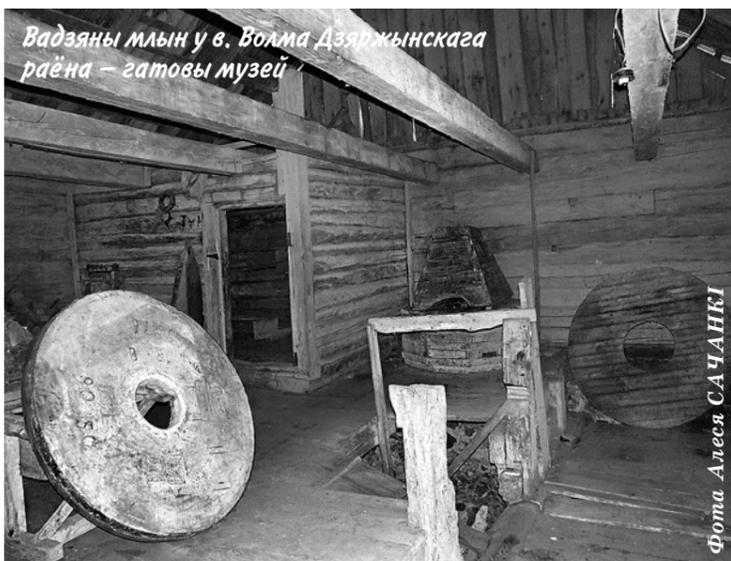
Пад час вандроўкі ў вёсцы Камуна і Сосны ўдзельнікі фэсту пазнаёмяцца з вырабам лялек, вязаннем ходнікаў шыдэлкам, пляценнем лапцей, пакаштуюць стравы мяс-

цовай кухні, паслухаюць успаміны мясцовай жыхаркі пра жыццё Янкі Купалы ў вёсцы Камуна і, вядома, развучаць мясцовыя танцы.

Завершыцца фэст удзелам у свяце «Пятрок», што традыцыйна адзначаецца ў вёсцы Шыпілавічы. Свята цесна звязана з традыцыйнай беларускіх гасцявых кірмашоў, таму малебен і канцэрт пакрысе пяройдучы у «кірмашаванне» (наведванне знаёмых у вёсцы) і завершыцца карагодамі па вёсцы, пятроўскім абрадам і інш.

Папярэдняя рэгістрацыя абавязковая. Каб зарэгістравацца ці ўдакладніць дэталі, тэлефануйце на нумар +375 25 905-95-89 (Настасся).

Паводле
інфармацыі
арганізатараў

Вадзяны млын у в. Волма Дзяржынскага раёна – гатовы музей

Фота Алеся САЧАНКІ

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 23

Уздоўж: 3. Пракоп. 6. Вышыня. 9. Час. 11. Лаўрэат. 12. Вета. 16. Сонца. 17. Плато. 18. Раман. 19. Слуцк. 20. Кіно. 21. Масціка. 25. Дым. 27. Ракета. 28. Мініры.

Упоперак: 1. Жыта. 2. Тыгр. 4. Рух. 5. Пахаронка. 7. Яма. 8. Беларусь. 10. Арнамент. 13. Астракізм. 14. Вайна. 15. Спуск. 22. Аер. 23. Цыкл. 24. «Ксты». 26. Мир.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАВУКОВА-ТЭРМІНАЛАГІЧНАЯ КАМІСІЯ (НТК) – навукова-даследчая ўстанова пры Наркамасветы БССР. Існавала ў 1921 – 1922 гг. Створаная паводле пастановы ЦВК БССР у лютым 1921 г. (зацверджаная СНК БССР 10 лютага 1921 г.) у складзе гуманітарнай (літаратурна-мастацкай), прыродазнаўчай і матэматычнай секцыяў. Старшыня С. Некрашэвіч; загадчык гуманітарнай секцыі Янка Купала (люты – жнівень 1921 г.).

Займалася складаннем і апрацоўкай беларускай тэрміналогіі. Адбылося каля 70 пасяджэнняў, распрацавана амаль 3 тыс. тэрмінаў па граматыцы, логіцы, алгебры, арыфме-

тыцы, геаметрыі, заалогіі і інш. Тэрміны ў выглядзе спецыяльных падборак друкаваліся ў часопісе «Вестник Народного комиссариата просвещения».

Пры выпрацоўцы тэрміналогіі камісія арыентавалася на слоўнік жывой беларускай мовы і ўтварала неалагізмы паводле правілаў беларускай мовы, часам выкарыстоўвала запазычанні з рускай, польскай і лацінскай моваў. Большасць распрацаваных тэрмінаў захоўваецца ў сучаснай беларускай мове. Камісіяй падрыхтаваны і выдадзеныя некалькі падручнікаў для пачатковых і сярэдніх школаў. На яе базе 30 студзеня 1922 г. заснаваны Інстытут беларускай культуры (Інбелкульт).

НАВУКОВА-ФАНАСТЫЧНАЯ ЛІТАРАТУРА – навуковая фантастыка, творы мастацкай літаратуры, прысвечаныя навуковым ці тэхнічным праблемам, здзяйсненне якіх магчымае ў будучыні. Узнікненне і развіццё яе звязанае з станавленнем навукі. Найбольш пашыраныя тэмы: падарожжы ў прасторы і часе, пааземныя цывілізацыі, новыя формы жыцця і інш.

Вялікую ролю ў развіцці навуковай фантастыкі адыгралі Дж. Свіфт, Ж. Верн, Г. Уэлс, А.К. Дойл, К. Чапек, С. Лем і інш. З рускіх дарэвалюцыйных навукова-фантастычных твораў вядомыя раманы У. Адоеўскага і М. Чарнышэўскага, творы К. Цыялкоўскага («На Месяцы» і інш.). Самыя значныя здабыткі рускай савецкай навуковай фантастыкі звязаныя з імёнамі У. Обручава, А. Талстога, А. Бяляева, І. Яфрэмава, братоў А. і Б. Стругацкіх і інш. Сярод першых фантастаў у Беларусі – Язэп Драздовіч («Жыццё на Марсе») і Вацлаў Ластоўскі («Лябінты»).

Навуковая фантастыка ў беларускай літаратуры зародзілася ў 1920-я гг. (фантастычная казка Янкі Маўра «Падарожжа ў пекла», 1928; казкі Змітрака Бядулі). Смелыя пошукі зробленыя Янкам Маўрам («Аповесць будучых дзён», 1932, «Фантамабіль прафесара Цыялкоўскага», 1954 – 1955), які звязаў навукова-тэхнічныя праблемы з сацыяльнымі, пашырыў ідэйна-эстэтычны дыяпазон класічнага жанру навуковай фантастыкі. М. Гамолка ў аповесці «За вялікую трасу» (1954) і рамане «Цытадэль неба» (1957) спалучыў фантастыку з палітычным памфлетам. Шырокае развіццё атрымала навукова-фантастычная літаратура для дзяцей, дзе побач з раманам бытуецца літаратурная казка, жанры сатырычныя і гумарыстычныя. Апошнім часам поруч з навуковай фантастыкай сталі папулярныя жанры фантастыкі ненавуковай, што грунтуюцца на легендах, міфах, паданнях, магii, – фэнтэзі, а таксама альтэрнатыўная гісторыя (паводле прычыну «што было б, калі б...»).